

Наталія Мех

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГЕМА ЛОГОС – СЕМАНТИЧНА УНІВЕРСАЛІЯ ТА «КОНСТАНТНА ФОРМА»

Культурологічне вивчення мови передбачає аналіз мовних явищ, спрямованих на виявлення національно-культурної специфіки комунікації. Увагу лінгвістів привертають передусім

лінгвокультурологічно вартісні одиниці, наскрізні концепти, константи, що найтісніше пов'язані з культурою народу і відбивають специфіку його колективної свідомості. До таких одиниць, на нашу думку, належить лінгвокультурологема ЛОГОС. До поняття *Логос* / *логос* звертаються філософи, культурологи, релігієзнавці та ін.

Людська думка матеріалізується в тексті. Текст виступає як особлива система, якій притаманні завершеність та цілісність, а також внутрішня зв'язність та послідовність. Кожен текст – це одиничний, індивідуальний і неповторний носій різних смислів. Аналіз глибинної семантики тексту мотивує появу семантичної універсалії – лінгвокультурологеми. Порівняно із поняттями «концепт», «лінгвокультурема», «логоепістема» поняття «лінгвокультурологема» має такі диференційні ознаки:

1. Вищий, ніж у понятті «концепт», ступінь абстракції.
2. Акцент на науковості, книжності знання, на інтелектуальній культурі.
3. Здатність виступати одиницею виміру інтелектуального рівня тексту.
4. Подібно до концепту лінгвокультурологема може бути вербалізованою або потенційно вербалізованою.

Лінгвокультурологема – це синтез лінгвокультуреми та логоепістеми, мовного знака та культурного коду, сукупності маркованих щодо культури знань і уявлень носіїв певної мови і культури та дорефлексивних переконань, які не потребують доказів на підставі їхньої очевидності або традиції.

Лінгвокультурологема – це синергетична (синкретична) одиниця знання, проєктована на мову та культуру, пов'язана одночасно з особливостями свідомості, мови та функціонально-стилістичними різновидами текстів як репрезентантами національної культури.

Культура – це складний феномен життя певної групи, етносу чи цивілізації, що становить збережені в їхній колективній пам'яті символічні способи матеріального й духовного усвідомлення світу, моделі його пізнання й інтерпретації.

Спостерігаючи за розвитком думки в конкретно-історичному часі, у різноманітних текстах, маємо справу з передаванням думки від покоління до покоління, тобто з комунікацією, яка може здійснюватись через осередки певної культурної сфери.

У синергетичному змісті поняття *логос* розмежовуємо значення лексем *логос* (логічна, раціональна, прагматична одиниця свідомості) і *Логос* (сутність, що існує в усьому).

Лінгвокультурологеми ЛОГОС, зокрема її вербально-семантичну реалізацію в різних сферах вживання мови, розглядаємо у зв'язку з роллю мови в різних мисленневих процесах, коли людина оперує певними типами знання та його репрезентаціями у свідомості.

Поняття *логос* входить до категорійного апарату філософії, лінгвокультурології, теології, лінгвофілософії. На перший погляд, це слово-поняття настільки загальне, дифузне, чітко не окреслене, що в ньому складно виокремити певні семи. Для пізнання їх важливо простежити історію розвитку філософської думки у зв'язку з розвитком культури людства. Осмислюючи шлях пізнання, давні філософи уявляли нерозривним мислення і мову (слово), причому надавали слову важливого значення і ототожнювали його з Розумом (Логосом). Історія розвитку філософії засвідчує, що в різні періоди мислителі зосереджували увагу на різних гранях Логосу.

На основі аналізу історико-філософської та загальнохристиянської парадигм знання можна зробити висновок про універсальний характер слова-поняття *логос*. Універсалізм лінгвокультурологеми ЛОГОС підтверджується виокремленням таких семантичних складників:

1. ЛОГОС – єдність мислення і мови, яка межує з їх повною тотожністю.
2. ЛОГОС – Син Божий, Ісус Христос.
3. ЛОГОС – Слово Боже.
4. ЛОГОС – «творчий принцип».
5. ЛОГОС – слово.
6. ЛОГОС – думка.
7. ЛОГОС – розум.
8. ЛОГОС – знання, що характеризується рівновагою розуму і серця, аналізу та інтуїції.
9. ЛОГОС – закон буття і логічний принцип.

В історико-філософській парадигмі ЛОГОС об'єднує мислення і мову, тобто становить певну тотожність мови (слова) і розуму (думки).

У загальнохристиянській парадигмі засвідчено значення ЛОГОС – Син Божий Ісус Христос – Друга Особа Святої Трійці; ЛОГОС – Слово Боже.

Значення чотири – дев'ять становлять розширену семантичну структуру слова-поняття Логос як в історико-філософській, так і в загальнохристиянській парадигмах.

Виокремлені значенням лінгвокультурологеми ЛОГОС в історико-філософській та загальнохристиянській парадигмах не мають чітких меж. Наприклад, лінгвокультурологема ЛОГОС передбачає наявність концепту 'творчий принцип' і складника 'інтуїція' як у історико-філософській, так і в загальнохристиянській парадигмах.

Конкретне семантичне наповнення лінгвокультурологеми ЛОГОС вимірюється макрополями Мова, Розум, Творчість та Закон (Рис.), структурованими на основі когнітивного та прагматичного аналізу наукових, релігійних, художніх текстів різних часових зрізів:

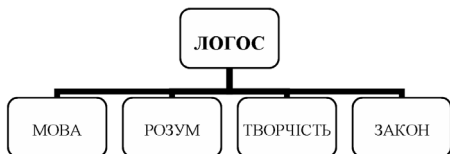

Рис. Структура лінгвокультурологеми ЛОГОС.

Евристична доцільність запропонованого поняття *лінгвокультурологема* детермінована необхідністю знайти одиницю виміру мовно-інтелектуальної культури.

Лінгвокультурологема – це лінгвокультурологічна одиниця, яка поєднує характеристичні ознаки мови, свідомості та реалізацію їх у функціонально-стилістичних різновидах текстів.

Текст завжди вписано в загальний контекст культури, оскільки знання формується відповідно до системи цінностей і смислів культури, її критеріїв істинності. Згідно з цими критеріями текст інтерпретують заново і вводять до нового тексту, що й зумовлює можливість міжкультурного обміну і трансляції культурної традиції.

Саме в текстовій діяльності актуалізує себе свідомість, мовомислення суб'єкта, оскільки обмін знаннями й досвідом,

емоціями, цінностями, ідеалами та нормами неможливий поза межами породження та інтерпретації різностильових текстів.

Лінгвокультурологема ЛОГОС – це певна абстракція, «константна форма», що перебуває на вищій сходинці в ієрархії смислових утворень ідеальної концептосфери. На основі численних словникових визначень лексеми *логос*, аналізу історико-філософської та загальнохристиянської парадигми можна структурувати когнітивну модель лінгвокультурологеми ЛОГОС, що об'єднує макрополя Розум, Мова, Творчість, Закон.

Вербалізованій науковій свідомості властива розумоцентричність та мовоцентричність.

У релігійній картині світу лінгвокультурологема ЛОГОС репрезентована макрополями Мова, Розум, Творчість, Закон, з яких найбільш структурно і функціонально розгалуженим є макрополе Мова, зокрема його вербалізований концепт *слово*. Вербалізована релігійна свідомість засвідчує, що ЛОГОС – це Бог-Слово, Друга Особа Святої Трійці.

У художній картині світу лінгвокультурологема ЛОГОС корелює передусім зі складниками макрополів Мова і Творчість, що є носіями сем 'слово – поетична творчість', 'мова – рідне слово' та 'мова – поетична творчість', 'пісня – словесна творчість'.

Вербалізоване поняття *закон* по-різному репрезентоване в усіх стильових дискурсах, але воно не займає в них ядерної позиції.

Отже, макрополя Розум, Мова, Творчість, Закон у науковому, релігійному та художньому дискурсах репрезентують лінгвокультурологему ЛОГОС – різноаспектну, багатопланову, поліфункціональну, ієрархічну структуру, яка корелює із символічними, метафоричними, асоціативними знаннями про неї на діахронному та синхронному зрізах культури.